

sunt in intellectu possibili, nisi adsint phantasmata ad hoc disposita.

Sed quod dicta responsio non possit totaliter inconueniens evitare, sic patet. Cum intellectus possibilis factus est actu per speciem intelligibilem receptam, potest agere per se ipsum, ut dicit Aristoteles in III. de Anima text. comm. viii. unde videmus, quod illud cuius scientiam semel accepimus, est in potestate nostra iterum considerare, cum volumus, nec impedimur propter phantasmata: quia in potestate nostra est formare phantasmata accommodata considerationi quam volumus, nisi forte esset impedimentum ex parte organi cuius est, sicut accidit in phreneticis, & lethargicis, qui non possunt habere liberum actum phantasie, & memoratiue. Et propter hoc Aristoteles dicit in VIII. Physicor. quod ille qui iam habet habitum scientie, licet sit potentia considerans, non indiget motore, qui reducat eum de potentia in actum, nisi remouente prohibens; sed potest ipse exire in actum considerationis, ut vult. Si autem in intellectu possibili sunt species intelligibiles omnium scientiarum (quod oportet dicere, si est unus, & aternus) necessitas phantasmatum ad intellectum possibilem erit sicut est illius qui iam habet scientiam, ad considerandum secundum scientiam illam: quod etiam sine phantasmatis non posset. Cum igitur quilibet homo intelligat per intellectum possibilem, secundum quod est reductus in actum per species intelligibiles, quilibet homo poterit considerare, cum voluerit, scita omnium scientiarum; quod est manifeste falsum: sic enim nullus indigeret doctore ad acquirendum scientiam. Non igitur est unus, & aternus intellectus possibilis.

CAPUT LXXIV.

De opinione Avicennae, qui posuit formas intelligibiles non conservari in intellectu possibili.

I. Part. quest. LXXIX. art. 6.

Prædictis autem rationibus obviare videntur quæ Avicenna ponit: dicit enim in suo Libro de Anima cap. vi. quod in intellectu possibili non remanent species intelligibiles, nisi quamdiu actu intelliguntur.

Quod quidem ex hoc probare nititur, quia quamdiu formæ apprehensæ manent in potentia apprehensiva, actu apprehenduntur; ex hoc enim fit sensus in actu, & similiter intellectus in actu est intellectum in actu: unde videtur quod quodcumque sensus, vel intellectus est factus unum cum sensato, vel intellecto, secundum hoc quod habet formam ipsius, fit apprehensio in actu per sensum, vel per intellectum. Vires autem quæ conservant formas non apprehensas in actu, dicit non esse vires apprehensivas, sed thesauros virtutum apprehensivarum; sicut imaginatio, quæ est thesaurus formarum apprehensarum per sensum; & memoria secundum ipsum, quæ est secundus thesaurus intentionum apprehensarum absque sensu, sicut cum ovis apprehendit inimicitiam lupi. Hoc autem contingit huiusmodi virtutibus quod conservant formas non apprehensas actu, inquantum habent quædam organa corporea, in quibus recipiuntur formæ receptione propinqua apprehensioni, & propter hoc virtus apprehensiva convertens se ad huiusmodi thesauros, apprehendit in actu. Constat autem quod intellectus possibilis est vir-

(1) Al. notum, et intelligibilis non, et non est non

tus apprehensiva, & quod non habet organum corporeum. Unde concludit, quod impossibile est quod species intelligibiles conserventur in intellectu possibili, nisi quamdiu intelligit actu. Oportet ergo quod vel ipsæ species intelligibiles conserventur in aliquo organo corporeo, sive in aliqua virtute habente organum corporeum; vel oportet quod formæ intelligibiles sint per se existentes, ad quas comparetur intellectus possibilis noster sicut speculum ad res quæ videntur in speculo; vel oportet quod species intelligibiles fluant in intellectum possibilem de novo ab aliquo agente separato, quodcumque actu intelligit. Primum autem horum trium est impossibile: quia formæ existentes in potentiis utentibus organo corporeo, sunt intelligibiles in potentia tantum. Secundum autem est opinio Platonis, quam reprobat Aristoteles in I. Metaph. text. comm. xxv. & infra. Unde concludit tertium, quod quodcumque intelligimus actu, fluunt species intelligibiles in intellectum possibilem nostrum ab intellectu agente, quem ponit ipse quamdam substantiam separatam.

Si vero aliquis objiciat contra eum, quod tunc non est differentia inter hominem, cum primo addiscit, & cum postmodum vult considerare in actu quæ prius didicit: respondet, quod addiscere nihil aliud est, quam acquirere perfectam habitudinem conjungendi se intelligentiæ agenti ad recipiendum ab ea formam intelligibilem: & ideo ante addiscere est nuda potentia in homine ad talem receptionem, addiscere vero est sicut potentia adaptata.

Videtur etiam huic opinioni consonare quod Aristoteles in Lib. de memoria cap. i. ostendit, memoriam non esse in parte intellectiva, sed in parte animæ sensitiva: ex quo videtur quod conservatio specierum intelligibilium non pertinet ad partem intellectivam.

Sed si diligenter consideretur, hæc positio quantum ad originem parum aut nihil differt à positione Platonis. Posuit enim Plato, formas intelligibiles esse quasdam substantias separatas, à quibus scientia fluebat in animas nostras: hic autem ponit ab una substantia separata, quæ est intellectus agens secundum ipsum, scientiam in animas nostras fluere. Non autem differt quantum ad modum acquirendi scientiam, utrum ab una, vel pluribus substantiis separatis nostra causetur scientia: utrobique enim sequetur quod scientia nostra non causetur à sensibilibus: cuius contrarium apparet per hoc quod qui caret aliquo sensu, caret scientia sensibilium quæ cognoscuntur per sensum illum.

Dicere autem, quod per hoc quod intellectus possibilis inspicit singularia, quæ sunt in imaginatione, illustratur luce intellectus agentis ad cognoscendum universale; & quod actiones virtutum inferiorum, scilicet imaginationis, & memoratiue, & cogitatiue, sunt aptantes animam ad recipiendam emanationem intelligentiæ agentis: est (1) novum.

1. Videmus enim, quod anima nostra tanto magis disponitur ad recipiendum à substantiis separatis, quanto magis à corporalibus, & sensibilibus removetur: per recessum enim ab eo quod infra est, acceditur ad id quod supra est. Non igitur est verisimile quod per hoc quod anima respicit ad phantasmata corporalia, disponatur ad recipiendam influentiam intelligentiæ separatæ. Plato autem radicem suæ positionis melius est prosecutus: posuit enim quod sensibilia non sunt disponentia animam ad recipiendum influentiam formarum separatarum, sed solum per-

pergescentia intellectum ad considerandum ea, quorum scientiam habebat ab exteriori causatam: ponebat enim, quod à principio à formis separatis causebatur scientia in animabus nostris omnium seibilibum: unde addiscere dixit esse quoddam reminisci. Et hoc necessarium est secundum ejus positionem: nam cum substantiæ separatæ sint immobiles, & semper eodem modo se habentes, semper ab eis resplendet scientia rerum in anima nostra, quæ est ejus capax.

2. Amplius. Quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis. Esse autem intellectus possibilis est magis firmum quam esse materiæ corporalis. Cum igitur formæ fluentes in materiam corpoream ab intelligentia agente, secundum ipsum, conserventur in ea, multo magis conservantur in intellectu possibili.

3. Adhuc. Cognitio intellectiva est perfectior sensitiva. Si igitur in sensitiva cognitio est aliquid conservans apprehensa, multo fortius hoc erit in cognitione intellectiva.

4. Item. Videmus quod diversa, quæ in inferiori ordine potentiarum pertinent ad diversas potentias, in superiori ordine pertinent ad unum, sicut sensus communis apprehendit sensata omnium sensuum propriorum. Apprehendere igitur & conservare, quæ in parte animæ sensitivæ pertinent ad diversas potentias, oportet quod in suprema potentia, scilicet intellectu, uniantur.

5. Præterea. Intelligentia agens, secundum ipsum, influit omnes scientias. Si igitur addiscere nihil est aliud quam aptari ut uniantur intelligentiæ agenti, qui addiscit unam scientiam, non magis addiscit illam quam aliam; quod patet esse falsum.

6. Patet etiam quod hæc opinio est contra sententiam Aristotelis, qui dicit in III. de Anima text. comm. vi. quod intellectus possibilis est locus specierum, quod nihil aliud est dicere quam ipsum esse thesaurum intelligibilium specierum, ut verbis Avicennæ utamur.

Item. Postea text. comm. viii. subjungit, quod quando intellectus possibilis acquirit scientiam, est potens operari per se ipsum, licet non actu intelligat. Non igitur indiget influentia alicujus superioris agentis.

Dicit etiam in VIII. Physic. text. comm. xxxii. quod ante addiscere est homo in potentia essentiali ad scientiam, & ideo indiget motore per quem reducat in actum; non autem postquam jam didicit, indiget per se motore. Ergo non indiget influentia intellectus agentis.

Dicit etiam in III. de Anima text. comm. xxxi. quod phantasmata se habent ad intellectum possibilem sicut sensibilia ad sensum: unde patet quod species intelligibiles sunt in intellectu possibili à phantasmatis, & non à substantia separata.

Rationes autem quæ videntur in contrarium esse, non est difficile solvere.

Intellectus enim possibilis est in actu perfecto secundum species intelligibiles, cum considerat actu; cum vero non considerat actu, non est in actu perfecto secundum illas species, sed se habet medio modo inter potentiam & actum. Et hoc est quod Aristoteles dicit in III. de Anima text. comment. viii. quod cum hac pars, scilicet intellectus possibilis, unaquæque sciat, sciens dicitur secundum actum: hoc autem accidit cum possit operari per se ipsum. Est quidem tunc potentia simile quodammodo, non tamen similiter est ante addiscere, aut invenire.

Memoria vero in parte sensitiva ponitur, quia

est alicujus prout cadit sub determinato tempore, non enim est nisi præteriti: ideo cum non abstrahatur à singularibus conditionibus, non pertinet ad partem intellectivam, quæ est universalium. Sed per hoc non excluditur quin intellectus possibilis sit conservativus intelligibilium, quæ abstrahuntur ab omnibus conditionibus particularibus.

CAPUT LXXV.

Solutio rationum quibus videtur probari unitas intellectus possibilis.

I. Part. quest. LXXVI. art. 3.

Ad probandum autem unitatem intellectus possibilis, quædam rationes adducuntur, quas oportet ostendere efficaces non esse.

1. Videtur enim quod omnis forma quæ est una secundum speciem, & multiplicatur secundum numerum, individuetur per materiam: quæ enim sunt unum specie, & multa secundum numerum, conveniunt in forma, & distinguuntur secundum materiam. Si igitur intellectus possibilis in diversis hominibus sit multiplicatus secundum numerum, cum sit unus secundum speciem, oportet quod sit individuatus in hoc & in illo per materiam. Non autem per materiam quæ sit pars sui: quia sic esset receptio ejus de genere receptionis materiæ primæ, & reciperet formas individuales; quod est contra naturam intellectus. Relinquitur ergo quod individuetur per materiam quæ est corpus hominis, cuius ponitur forma. Omnis autem forma individualis per materiam cuius est actus, est forma materialis: oportet enim quod esse cujuslibet rei dependeat ab eo à quo dependet individuatio ejus: sicut enim principia communia sunt de essentia speciei, ita principia individualia sunt de essentia hujus individui. Sequitur ergo quod intellectus possibilis sit forma materialis, & per consequens quod non recipiat à quibuslibet operetur sine organo corporeo, quod est etiam contra naturam intellectus possibilis. Igitur intellectus possibilis non multiplicatur in diversis hominibus, sed est unus omnium hominum.

2. Item. Si intellectus possibilis esset alius in hoc & in illo homine, oporteret quod species intellecta esset alia numero in hoc & in illo, una vero in specie: cum enim specierum intellectarum in actu proprium subjectum sit intellectus possibilis, oportet quod multiplicato intellectu possibili, multiplicentur species intelligibiles secundum numerum in diversis. Species autem, aut formæ quæ sunt eadem secundum speciem, & diversæ secundum numerum, sunt formæ individuales, quæ non possunt esse formæ intelligibiles, quia intelligibilia sunt universalia, non particularia. Impossibile est igitur intellectum possibilem esse multiplicatum in diversis individuis hominum: necesse est igitur quod sit unus in omnibus.

3. Adhuc. Magister scientiam quam habet, transfundit in discipulum. Aut igitur eandem numero, aut aliam diversam numero, etsi sit eadem in specie. Secundum videtur impossibile esse: quia sic Magister causet scientiam suam in discipulo, sicut causat formam suam in aliquo, generando sibi simile in speciem; quod videtur pertinere ad agentia materialia. Oportet ergo quod eandem scientiam numero causet in discipulo; quod esse non posset, nisi esset unus intellectus possibilis utriusque. Necesse igitur videtur intellectum possibilem esse unum omnium hominum.

omnia phantasmata quæ sunt in quibuscumque hominibus, est una, sicut comparatio Solis est una ad omnes calores. Res autem sensibiles similiter sentiuntur sentientes, & inscii; & per consequens eadem phantasmata sunt in utrisque. Similiter igitur fient intelligibilia ab intellectu agente. Uterque ergo similiter intelligit.

Potest autem dici, quod intellectus agens semper agit quantum in se est, sed non semper phantasmata sunt intelligibilia actu, sed solum quando sunt ad hoc disposita: disponuntur autem ad hoc per actum cogitativæ virtutis, cuius usus est in nostra potestate; & ob hoc etiam contingit quod non omnes homines intelligunt ea quorum habent phantasmata, quia non omnes habent actum virtutis cogitativæ convenientem, sed solum qui sunt instructi, & consueti.

1. Videtur autem quod hæc responsio non sit omnino sufficiens. Hæc enim dispositio, quæ fit per cogitationem ad intelligendum, oportet quod sit vel dispositio intellectus possibilis ad recipiendum formas intelligibiles ab intellectu agente fluentes, ut Avicenna dicit I. Part. de Anima cap. vi. vel quia disponuntur phantasmata, ut fiant intelligibilia actu, sicut Averroes III. de Anima comm. v. & Alexander ubi supra dicunt. Primum autem horum non videtur esse conveniens: quia intellectus possibilis secundum suam naturam est in potentia ad species intelligibiles actu, unde comparatur ad eas, sicut diaphanum ad lucem, vel ad species coloris; non autem indiget aliquid in cuius natura est recipere formam aliquam, disponi ulterius ad formam illam, nisi forte sint in illo contrariæ dispositiones; sicut materia aquæ disponitur ad formam aeris per remotionem frigiditatis, & densitatis. Nihil autem contrarium est in intellectu possibili quod possit impedire cuiuscumque speciei intelligibilis susceptionem: nam species intelligibiles, etiam contrariorum, in intellectu non sunt contrariæ, ut probat Aristoteles in VII. Metaphysic. text. comm. xxiii. cum unum sit ratio cognoscendi aliud. Falsitas autem quæ accidit in iudicio intellectus componentis, & dividitatis, provenit non ex eo quod in intellectu possibili sint aliqua intellecta, sed ex eo quod ei aliqua desunt. Non igitur, quantum in se est, intellectus possibilis indiget aliqua præparatione, ut suscipiat species intelligibiles ab intellectu agente fluentes.

2. Præterea, Colores facti visibiles actu per lucem, pro certo imprimunt suam similitudinem in diaphanum, & per consequens in visum. Si igitur ipsa phantasmata illustrata ab intellectu agente, non imprimunt suas similitudines in intellectum possibilem, sed solum disponunt ipsum ad recipiendum, non esset comparatio phantasmatum ad intellectum possibilem, sicut colorum ad visum, ut Aristoteles ponit III. de Anima text. comm. xxx.

3. Item. Secundum hoc phantasmata non essent per se necessaria ad intelligendum, & per consequens nec sensus, sed solum per accidens, quasi excitantia, & præparantia intellectum possibilem ad recipiendum: quod est opinionis Platonice, & contra ordinem generationis intellectus, & scientiæ, quem ponit Aristoteles in I. Metaphysic. text. i. & ult. Posteriorum text. com. xxviii. dicens, quod *ex seipso fit memoria, ex multis memoriis unum experimentum, ex multis experimentis universalis acceptio, quæ est scientiæ, & intellectus.*

Est autem hæc positio Avicennæ ix. tract. Metaphysic. cap. v. consona his quæ de generatione rerum

naturalium dicit: ponit enim, quod omnia agentia inferiora solum per suas actiones præparant materiam ad suscipiendas formas quæ effluunt in materias ab intelligentia agente separatas: unde & eadem ratione ponit, quod phantasmata præparant intellectum possibilem; formæ autem intelligibiles fluunt à substantia separata: similiter autem quod per cogitationem disponuntur phantasmata, ad hoc quod fiant intelligibilia actu, & moventur intellectum possibilem, conveniens non videtur, si intellectus agens ponatur substantia separata: hoc enim videtur esse conforme positioni dicentium, quod inferiora agentia sunt solum disposita ad ultimam perfectionem, ultima autem perfectio est ab agente separato; quod est contrarium sententiam Aristotelis in VII. Metaph. text. com. xxv. i. i. non enim videtur imperfectius se habere anima humana ad intelligendum quam inferiores naturæ ad proprias operationes.

7. Amplius. Effectus nobiliores in istis inferioribus producuntur non solum ab agentibus superioribus, sed requirunt agentia sui generis: hominem enim generat Sol, & homo; similiter videmus in aliis animalibus perfectis, quod quædam ignobilia animalia ex Solis tantum actione generantur absque principio activo sui generis, sicut patet in animalibus generatis ex purefactione. Intelligere autem est nobilissimus effectus qui est in istis inferioribus. Non igitur sufficit ponere ad ipsum, agens remotum, nisi etiam ponatur agens proximum. Hæc autem ratio contra Avicennam non procedit, nam ipse ponit omnem animal posse generari absque semine.

8. Adhuc. Intentio effectus demonstrat agentem: unde animalia generata ex purefactione, non sunt ex intentione naturæ inferioris, sed superioris tantum, quia producuntur ab agente superiori tantum, propter quod Aristoteles in VII. Metaph. text. com. xxx. dicit ea fieri casu, animalia autem quæ fiunt ex semine, sunt ex intentione naturæ superioris, & inferioris. Hic autem effectus, qui est abstrahere formas universales à phantasmatis, est in intentione nostra, non solum in intentione agentis remoti. Igitur oportet in nobis ponere aliquod proximum principium talis effectus. Hoc autem est intellectus agens. Non est igitur substantia separata, sed aliqua virtus animæ nostræ.

9. Item. In natura cuiuslibet moventis est principium sufficiens ad operationem naturalem ejusdem: & si quidem operatio illa consistat in actione, adest ei principium activum, sicut patet de potentiis animæ nutritivæ in plantis, si vero operatio illa consistat in passione, adest ei principium passivum, sicut patet de potentiis sensitivis in animalibus. Homo autem est perfectissimus in omnia inferiora moventia: ejus autem propria, & naturalis operatio est intelligere, quæ non completur sine passione quadam, in quantum quilibet intellectus patitur ab intelligibili; nec etiam sine actione, in quantum intellectus facit intelligibilia in potentia esse intelligibilia in actu. Oportet igitur in natura hominis esse utriusque principium principium, scilicet intellectum agentem, & possibilem, & neutrum secundum esse ab anima hominis separatam esse.

10. Adhuc. Si intellectus agens est quædam substantia separata, manifestum est quod est supra naturam hominis. Operatio autem quam homo exercet sola virtute alicujus supernaturalis substantiæ, est operatio supernaturalis, ut miracula facere, & prophetare, & alia hujusmodi, quæ divino munere homines operantur. Cum igitur homo non possit intel-

ligere nisi virtute intellectus agentis, si intellectus agens est quædam substantia separata, sequitur quod intelligere non sit operatio propria, & naturalis homini; & sic homo non poterit diffiniri per hoc quod est intellectus, aut rationalis.

11. Præterea. Nihil operatur nisi per aliquam virtutem, quæ formaliter in ipso est: unde Aristoteles in II. de Anima text. com. xxiv. xxv. & xxvi. ostendit quod quo vivimus, & sentimus, est forma, & actus. Sed utraque actio, scilicet intellectus possibilis, & intellectus agentis, convenit homini: homo enim species abstrahit à phantasmatis, & recipit mente intelligibilia actu: non enim aliter in notitiam harum actionum venissemus, nisi eas in nobis experiremur. Oportet igitur quod principia quibus attribuuntur hæ actiones, scilicet intellectus possibilis, & agens, sint virtutes quædam in nobis formaliter existentes.

Si autem dicatur, quod hæ actiones attribuuntur homini in quantum prædicti intellectus continuantur nobis, ut Averroes dicit; jam supra cap. Lix. ostensum est, quod continuatio intellectus possibilis nobiscum, si sit quædam substantia separata, qualem ipse intelligit, non sufficit ad hoc quod per ipsum intelligamus. Similiter etiam patet de intellectu agente. Comparatur enim intellectus agens ad species intelligibiles receptas in intellectu possibili sicut ars ad formas artificiales quæ per artem ponuntur in materia, ut patet ex exemplo Aristotelis in III. de Anima text. com. xvii. Formæ autem artis non consequuntur actionem artis, sed solum similitudinem formalem: unde nec subjectum harum formarum potest per hujusmodi formas actionem artificis facere. Ergo nec homo per hoc quod sunt in ipso species intelligibiles actu factæ ab intellectu agente, potest facere operationem intellectus agentis.

Adhuc. Unumquodque quod non potest exire in propriam operationem, nisi per hoc quod movetur ab exteriori principio, magis agit ad operandum quam quod ipsum agit: irrationalia enim magis aguntur ad operandum quam se ipsa agant, quia omnis operatio eorum dependet à principio extrinseco movente; sensus autem motus à sensibili exteriori imprimi in phantasmata, & sic per ordinem procedit in omnibus potentiis usque ad motivas. Operatio autem propria hominis est intelligere, cuius primum principium est intellectus agens, qui facit species intelligibiles, à quibus patitur quodammodo intellectus possibilis, qui factus in actu movet voluntatem. Si igitur intellectus agens est quædam substantia extra hominem, tota operatio hominis dependet à principio extrinseco. Non igitur erit homo agens se ipsum, sed actus ab alio; & sic non erit dominus suarum operationum, nec mereatur laudem, aut vituperium; & peribit tota scientia moralis, & conversatio politica: quod est inconveniens. Non est igitur intellectus agens substantia separata ab homine.

CAPUT LXXVII.

Quod non est impossibile intellectum possibilem, & agentem in una substantia anima convenire.

Videbitur autem forsitan alicui hoc esse impossibile, quod una & eadem substantia, scilicet nostræ animæ, sit in potentia ad omnia intelligibilia, quod pertinet ad intellectum possibilem; & faciat ea actu, quod est intellectus agentis; cum nihil agat secundum quod est in potentia, sed secundum quod est in actu: unde non videbitur quod agens, & possibilis

intellectus possint in una substantia anima convenire.

Si quis autem recte inspiciat, nihil inconveniens, aut difficile sequitur. Nihil enim prohibet hoc respectu illius esse secundum aliquid in potentia, & secundum aliud in actu, sicut in rebus naturalibus videmus: aer enim est actu humidus, & potentia siccus, terra autem è converso. Hæc autem comparatio invenitur esse inter animam intellectivam & phantasmata: habet enim anima intellectiva aliquid in actu, ad quod phantasma est in potentia; & ad aliquid est in potentia, quod in phantasmatis actu invenitur: habet enim substantia animæ humanæ immaterialitatem; & sicut ex dictis patet, ex hoc habet naturam intellectualem, quia omnis substantia immaterialis est hujusmodi. Ex hoc autem nondum habet quod assimiletur huic vel illi rei determinate, quod requiritur ad hoc quod anima nostra hanc vel illam rem determinate cognoscat: omnis enim cognitio fit secundum similitudinem cogniti in cognoscente. Remanet igitur ipsa anima intellectiva in potentia ad determinatas similitudines rerum cognoscibilium à nobis, quæ sunt naturæ rerum sensibilium; & has quidem determinatas naturas rerum sensibilium præsentant nobis phantasmata, quæ tamen nondum pervenerunt ad esse intelligibile, cum sint similitudines rerum sensibilium, etiam secundum conditiones materiales, quæ sunt proprietates individuales; & sunt etiam in organis materialibus. Non igitur sunt intelligibilia actu; & tamen quia in hoc homine, cuius similitudinem repræsentant phantasmata, est accipere naturam universalem denudatam ab omnibus conditionibus individuantibus, sunt intelligibilia in potentia. Sic igitur habent intelligibilitatem in potentia, determinationem autem similitudinis rerum in actu. E contrario autem erat in anima intellectiva. Est igitur in anima intellectiva virtus activa in phantasmata, faciens ea intelligibilia actu; & hæc potentia animæ vocatur intellectus agens. Est etiam in ea virtus quæ est in potentia ad determinatas similitudines rerum sensibilium; & hæc est potentia intellectus possibilis. Differt tamen hoc quod invenitur in anima, ab eo quod invenitur in agentibus naturalibus: quia ibi unum est in potentia ad aliud secundum eundem modum quo in altero invenitur actu: nam materia aeris est in potentia ad formam aquæ eo modo quo est in aqua; & ideo corpora naturalia quæ communicant in materia, eodem ordine agunt, & patiuntur ad invicem: anima autem intellectiva non est in potentia ad similitudines rerum quæ sunt in phantasmatis, per modum illum quo sunt ibi, sed secundum quod illæ similitudines elevantur ad aliquid altius, ut scilicet sint abstractæ à conditionibus individuantibus materialibus, ex quo fiunt intelligibiles actu; & ideo actio intellectus agentis in phantasmata præcedit receptionem intellectus possibilis; ac sic principalitas actionis non attribuitur phantasmatis; sed intellectui agenti: propter quod Aristoteles dicit III. de Anima text. comm. xvii. quod se habet ad possibilem sicut ars ad materiam. Hujus autem exemplum omnino simile esset, si oculus simul cum hoc quod est diaphanum, & susceptivus colorum, haberet tantum de luce quod posset colores facere visibiles actu, sicut quædam animalia dicuntur sui oculi luce sufficienter sibi illuminare objecta, propter quod de nocte vident magis, in die vero minus, sunt enim debilius oculorum, quia à parva luce moventur, ad multam autem confunduntur: cui etiam simile est in intellectu nostro, qui ad ea quæ sunt manifestissima,